

ZAMONAVIY DUNYODA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING O'RNI

Boymuratova Xurshida Rustam qizi

Tojimurodova Xurshida Rashidovna

Termiz davlat pedagogika instituti Xorijiy til va adabiyoti
fakulteti ingliz tili yo'nalishi 1-kurs 105-guruh talabalari

Annotatsiya:

Zamonaviy dunyoda ommaviy axborot vositalarining o'rni judayam katta. Xususan, xoh ma'naviy ozuqa uchun, xoh moddiy ozuqa uchun bo'lsin ijtimoiy tarmoqdan foydalanmasdan bunga erishib bo'lmaydi. Jamiyatda har bir inson ommaviy axborot vositalaridan erkin foydalanish huquqiga ega ekanligi va so'z erkinligi barcha uchunligi belgilab berilganligi e'tiborga molikdir.

Kalit so'zlar: Ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoq, so'z erkinligi, kompyuter, uyali telefon

Ommaviy axborot vositalari – jamiyatni demokratlashtirish va fuqarolar erkinligini ta'minlashning muhim shartidir. Biz bilamizki, hozirgi kunda dunyodagi juda ko'p mamlakatlar zamonaviy taraqqiyot darajasiga yetgan va bunda esa ommaviy axborot vositalarining o'rni beqiyos ekanligini ko'pchiligimiz anglab yetganmiz. Xususan, televideniye, kompyuter, internet, uyali telefon va boshqa vositalar insonlar hayotining ajralmas bo'lagiga aylangan desak mubolag'a bo'lmaydi. Chunki ommaviy axborot vositalari barcha sohalarda axborotni olish va uni yetkazish, jamoatchilik fikrini shakllantirish va dunyoqarashini o'zgartirish kabi xususiyatlarini ko'rsatib kelmoqda. Shu sababli bugungi kunda insonlar ommaviy axborot vositalari orqali masofasiz butun dunyoda bo'layotgan hodisalarni ko'rish va bir-birlari bilan bemalol muloqot qilish darajasiga yetdi. Shu o'rinda bizda ommaviy axborot vositalari qanday va qachon paydo bo'lgan degan savol tug'iladi. Ba'zi ekspertlarning fikriga ko'ra, ommaviy axborot vositalarining prototiplari allaqachon insoniyat bosma matbuot va alfavitni emas, balki to'la-to'kis tilni kashf qilmagan davrda mavjud edi. Qadimgi antik davrning qoyatosh rasmlari, ba'zi olimlarning fikriga ko'ra, hozirgi zamon ommaviy axborot vositalari tomonidan amalga oshiriladigan bir qator funktsiyalarni bajarishi mumkin edi. Masalan, ular orqali ko'chmanchi qabilalar o'zlariga kelgan joyga suv, o'simliklar, minerallar haqida ma'lumot berishlari mumkin edi. Ammo, ommaviy axborot vositalari,

albatta, faqat axborot tashuvchilarini ixtiro qilish haqiqati bilan bog'liq bo'lib, ko'p nusxalarda manbalarni replikasiya qilishning texnik imkoniyatlarini nazarda tutgan. Bu keyinchalik O'rta asrlarda birinchi gazeta paydo bo'lgan payt edi. O'n to'qqizinchi asrning 20- yillarida telefon, telegraf, radio va televideniye ixtiro qilindi. O'sha paytgacha rivojlangan davlatlar jamoalari siyosiy qurilish, ishlab chiqarishni jadallashtirish va yangi bozor mexanizmlarini joriy etish sharoitlarida pivo ishlab chiqaradigan ijtimoiy- iqtisodiy muammolarni aks ettiradigan jarayonlar tufayli sezilarli aloqa ehtiyojlarini qondirishga kirishdilar. Quvvat va biznes jamiyat bilan muloqot qilish uchun mavjud texnologiyalardan faol foydalanishga kirishdi. Bu tendensiya tez ommaviy xarakterga ega bo'ldi va ommaviy axborot vositalari bugun biz biladigan shaklda paydo bo'ldi. Ommaviy axborot vositalari, avvalo, siyosiy muhitda katta talabga ega bo'ldi. Ular hukumat va jamiyat o'rtasidagi aloqaning muhim mexanizmi, shuningdek, turli siyosiy tashkilotlar o'rtasida munozarani samarali vositasi bo'lib kelgan. Ommaviy axborot vositalari muayyan manfaatdor guruhlarning butun jamiyat yoki uning individual vakillari miqyosida odamlarning ongini boshqarishga qobiliyatini kafolatlaydigan resursga aylandi. Ommaviy axborot vositalarining kuchi paydo bo'ldi. Ommaviy axborot vositalarining vazifasi jamiyatni yoki uni tashkil etuvchi muayyan guruhlarni tanish muammolardan, voqealardan, prognozlardan boxabar qilishdir. Shuningdek, axborot funksiyasi muayyan siyosiy aktyorlarning yoki xo'jalik yurituvchi subyektlarning nafaqat jamiyatni, balki uning darajasidagi muhim shaxslarni yoki tashkilotlarni xabardor qilish uchun axborotni e'lon qilishda ifodalanishi mumkin. Bir qator ekspertlar ommaviy axborot vositalari ta'lim (va ma'lum darajada ijtimoiylashuv) funksiyasini amalga oshirishga ishonadilar. Bu fuqarolar yoki jamiyatning maqsadli guruhlari, ma'lum bir jarayonlarda ishtirok etish darajasini oshirishga yordam berish, siyosatda, iqtisodiyotda, jamiyatda nima sodir bo'lganini tushunishga yordam beradigan bilim sifatida qabul qilinadi. Bundan tashqari, ommaviy axborot vositalarining ta'lim funksiyasi, maqsadli auditoriyalarda o'qilgan manbvalarning tilini tushunadigan, doimiy bo'lib, yangi axborot olishdan manfaatdor ekanligi nuqtai nazaridan muhimdir. Axborot vositalarining ta'lim darajasiga ta'siri, albatta, bu qadar katta emas. Bu funktsiya, o'z navbatida, maktablar, universitetlar va boshqa ta'lim muassasalari bilan shug'ullanish uchun mo'ljallangan. Shu bilan birga, ommaviy axborot vositalari odamlar ta'lim muassasalarida olgan bilimlarni uyg'unlashtirishi mumkin. Ommaviy axborot vositalarining ijtimoiy muloqot vazifasi odamlarga ijtimoiy muhitning haqiqatlariga aralashishlariga yordam berishdir. Ommaviy axborot vositalari ijtimoiy-iqtisodiy va

siyosiy jarayonlarning o'ziga xos xususiyatlariga erta moslashuviga yordam beradigan qadriyatlarni tanlashda odamlarga ko'rsatma berishi mumkin. Ommaviy axborot vositalari, agar demokratik tuzum haqida gapiradigan bo'lsak, siyosatda va iqtisodiyotda ayrim hodisalarni nazorat qilish vazifasini ham bajaradi. Shu bilan birga, jamiyat o'zini o'zi boshqaradigan subyektaga aylanadi. Ommaviy axborot vositalari bilan muloqotda bo'lish, jamiyat (odatda, ayrim guruhlarning manfaatlarini ifodalovchi shaxsiy faollar shaklida) tegishli muammolarni yuzaga keltiradi va ommaviy axborot vositalari uni ommaviy qiladi. Iqtisodiy faoliyat turlari, korxonalar, yakka tartibdagi biznes vakillarining kuchi, jamiyatning tegishli so'rovlariga javob berishga, va'da uchun "hisob" ga, muayyan dasturlarni amalga oshirishga, dolzarb muammolarni hal qilishga majbur bo'ladi. Ayrim hollarda, nazorat qilish tanqid funksiyasi bilan to'ldiriladi. Ommaviy axborot vositalarining roli bu jihatdan o'zgarmaydi - eng muhimi keng ommaga tegishli sharh va takliflarni yetkazishdir. Va keyin, o'z navbatida, rasmiylar yoki korxonalar javobini efirga uzatadi. Ommaviy axborot vositalarining o'ziga xos funksiyalaridan biri artikulyatsiyadir. Jamiyatni, yana birovning manfaatlarini ifodalovchi faollarni, o'z fikrlarini jamoatchilikka bildirishga, uni boshqa tomoshabinlarga yetkazishga imkon berishdir. Bundan tashqari, ommaviy axborot vositalarining safarbarlik funksiyasi ham qo'shimcha tarzida qo'shiladi. Biror kishining manfaatlarini aks ettiruvchi faollarning siyosiy yoki iqtisodiy jarayonlarga kiritilishi orqali kanallar mavjudligi nazarda tutiladi. Ular nafaqat birovning qarashlari, vakillari, balki hukumat yoki biznes darajasida bevosita shaxslar bo'lishadi. Rossiya ommaviy axborot vositalari, ommaviy axborot vositalari kabi dunyodagi ko'plab mamlakatlarda qonun normalariga muvofiq ishlaydi. Rossiya Federatsiyasida media sohasining faoliyati qanday normativ hujjatlardir? Ushbu qonunlarning asosiy manbai 1992 yil fevralda kuchga kirgan "Ommaviy axborot vositalari to'g'risida" qonundir. Biroq, 1991 yil dekabr oyida qabul qilingan. Shu vaqtdan boshlab SSSR rasmiy ravishda mavjud bo'lib, ushbu harakatni qabul qilgan organ Rossiya Oliy Sovetidir. Bunga RSFSR prezidenti Boris Nikolaevich Yeltsin imzo chekdi. Ushbu huquqiy aktlardan oldingi 1990 yil avgustda kuchga kirgan "Matbuot to'g'risida" Sovet qonuni. Mutaxassislar ta'kidlashicha, ikkala huquq manbalari asosan bir xil mualliflar tomonidan ishlab chiqilgan. Xo'sh, O'zbekistonda-chi? O'zbekistonda 20198-yildan ommaviy axborot vositalariga To'rtinchi hokimiyat sifatida qaraladi. Bu ham, chin ma'noda, insonlar hayotida ommaviy axborot vositalarining ahamiyati katta ekanligidan va hukumatimiz tomonidan unga yuksat e'tibor berilganidan dalolatdir

